

Asia C-198/20

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

11.5.2020

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

11.5.2020

Kantajat:

MN

DN

JN

ZN

Vastaaja:

X Bank S.A.

Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian kohde

Vaatimus, joka koskee 46 412,79 Puolan zlotyn (PLN) suuruisen summan maksamista korkoineen ja oikeudenkäyntikulujen korvaamista osasaatavana sopimuksen pätemättömyyden vuoksi. Toissijaisesti kantajat vaativat 46 614,14 zlotyn suuruisen summan suorittamista osasaatavana, koska kielletyt sopimusehdot eivät sido kuluttajia.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY johdanto-osan 11., 18. ja 22. perustelukappaleen ja 2

artiklan b alakohdan tulkinta direktiivin takaaman kuluttajansuojan henkilöllisen soveltamisalan määrittelemisen näkökulmasta.

Ennakkoratkaisukysymysten oikeudellinen perustan muodostavat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 3 kohdan b alakohta ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artikla.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Ensimmäinen kysymys: Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29 [– –], jäljempänä direktiivi 93/13) 2 artiklan b alakohta, 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa, 4 artiklaa sekä johdanto-osan perustelukappaleita, joiden mukaan

- kuluttajan on saatava sama suoja niin suullisesti kuin kirjallisesti tehtyjen sopimusten osalta ja jälkimmäisessä tapauksessa riippumatta siitä, sisältyvätkö sopimusehdot yhteen vai useampaan asiakirjaan;

- vahvistettujen yleisten perusteiden mukaisesti suoritettua ehtojen kohtuuttoman luonteen arviointia, erityisesti julkisluonteisessa elinkeinotoiminnassa, jossa tarjotaan yhteisiä palveluja ottaen huomioon käyttäjien yhteisvastuu, on tarpeen täydentää mukana olevien erilaisten etujen yleisellä arvioinnilla; tähän kuuluu lojaliteettiperiaate; arvioitaessa lojaliteettiperiaatetta on kiinnitettävä erityistä huomiota osapuolten neuvotteluasemien vahvuuteen sekä siihen, onko kuluttajaa jollakin tavoin kannustettu suostumaan ehtoon ja onko tavarat ja palvelut myyty tai toimitettu kuluttajan tekemästä erityistilauksesta; lojaliteettiperiaatteen vaatimuksen voi täyttää elinkeinonharjoittaja, joka kohtelee oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti toista osapuolta, jonka lailliset edut hänen on otettava huomioon;

- sopimukset on laadittava selvin ja ymmärrettävin ilmaisin; kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot, ja epäselvässä tapauksessa on kuluttajalle suotuisimman tulkinnan oltava etusijalla;

ottaen huomioon unionin tuomioistuimen 3.9.2015 antaman tuomion Horațiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA (C-110/14, EU:C:2015:538) 16 ja 21 kohdan ja julkisasiamies Cruz Villalónin samassa asiassa 23.4.2015 esittämän ratkaisuehdotuksen (EU:C:2015:271) 20 ja 26–33 kohdan,

tulkittava siten, että jokaisella kuluttajalla on oikeus direktiivissä 93/13 taattavaan kuluttajansuojaan?

Vai, kuten unionin tuomioistuimen 30.4.2014 antaman tuomion Árpád Kásler ja Hajnalka Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt (C-26/13, EU:C:2014:282) 74 kohdassa esitetään, onko oikeus kuluttajansuojaan vain tavanomaisesti valistuneella ja kohtuullisen tarkkaavaisella ja huolellisella keskivertokuluttajalla? Toisin sanoen: voiko kansallinen tuomioistuin pitää kenen tahansa kuluttajan tekemän sopimuksen sopimusehtoja kohtuuttomina, vai voidaanko kohtuuttomina

pitää vain tavanomaisesti valistuneen ja kohtuullisen tarkkaavaisen ja huolellisen keskivertokuluttajan tekemän sopimuksen sopimusehtoja?

2. Toinen kysymys: Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan siten, että oikeutta direktiivin 93/13 takaamaan kuluttajansuojaan ei ole jokaisella kuluttajalla vaan ainoastaan tavanomaisesti valistuneella ja kohtuullisen tarkkaavaisella ja huolellisella keskivertokuluttajalla, voidaanko tällaisena pitää kuluttajaa, joka ei ollut ennen sopimuksen tekemistä lukenut tekemäänsä 30 vuoden ja 150 000 zlotyn määräistä ulkomaan valuuttaan indeksoitua kiinnelainasopimusta? Voidaanko tällaiselle kuluttajalle myöntää suojaa direktiivin 93/13 perusteella?

3. Kolmas kysymys: Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan siten, että oikeutta direktiivin 93/13 takaamaan kuluttajansuojaan ei ole jokaisella kuluttajalla vaan ainoastaan tavanomaisesti valistuneella ja kohtuullisen tarkkaavaisella ja huolellisella keskivertokuluttajalla, voidaanko tällaisena pitää kuluttajaa, joka oli lukenut 30 vuoden ja 150 000 zlotyn määräistä ulkomaan valuuttaan indeksoitua kiinnelainaa koskevan sopimusluonnoksen mutta ei ollut täysin ymmärtänyt sitä eikä ollut siitä huolimatta pyrkinyt ymmärtämään sen merkitystä ennen sopimuksen tekemistä eikä erityisesti ollut ottanut yhteyttä toiseen sopimuspuoleen eli pankkiin ja pyytänyt selventämään sopimuksen ja sen yksittäisten ehtojen merkitystä? Voidaanko tällaiselle kuluttajalle myöntää suojaa direktiivin 93/13 perusteella?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Direktiivi 93/13: johdanto-osan 11., 18. ja 22. perustelukappale; 2 artikla, 3 artikla ja 4 artiklan 1 kohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

23.4.1964 annettu siviililaki (Kodeks cywilny) (Dz. U. 2007; järjestysno 459 myöhempien muutoksineen; jäljempänä KC)

385¹ §

1. Kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen ehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, eivät sido kuluttajaa, jos niissä määrätään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksiaan hyvän tavan vastaisesti ja jos ne loukkaavat räikeästi hänen etujaan (kielletty sopimusehdot). Tämä säännös ei koske osapuolten olennaiset velvoitteet määrittäviä ehtoja, mukaan lukien hintaa tai korvausta koskevat ehdot, jos ne on muotoiltu yksiselitteisesti.

2. Jos sopimusehto ei 1 §:n perusteella sido kuluttajaa, sopimus sitoo osapuolia muilta osin.

3. Kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen ehdoilla, joista ei ole erikseen neuvoteltu, tarkoitetaan sopimusehtoja, joiden sisältöön kuluttajalla ei ole ollut todellista vaikutusvaltaa. Tämä koskee erityisesti sopimusehtoja, jotka sisältyvät toisen sopimuspuolen kuluttajalle tarjoamaan vakiosopimukseen.

4. Todistustaakka siitä, että sopimusehdosta on erikseen neuvoteltu, on sillä osapuolella, joka tähän vetoaa.

385² §

Sopimukseen sisältyvien sopimusehtojen yhteensoveltuvuutta hyvien tapojen kanssa arvioidaan sopimuksen tekoajankohtana vallinneen tilanteen perusteella ottaen huomioon sopimuksen sisältö, sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet ja muut sopimukseen, johon arvioinnin kohteena olevat määräykset sisältyvät, liittyvät sopimukset.

22¹ §

Kuluttajana pidetään luonnollista henkilöä, joka tekee elinkeinonharjoittajan kanssa sellaisen oikeustoimen, joka ei liity suoraan hänen liiketoimintaansa tai ammatinharjoittamiseensa.

65 §

1. Tahdonilmaisua on tulkittava yhteiskunnassa vallitsevien periaatteiden ja vakiintuneiden tapojen mukaisesti siten, että otetaan huomioon olosuhteet, joissa tahdonilmaisua on annettu.

2. Sopimuksista on pyrittävä selvittämään käytettyjen ilmaisujen kirjaimellisen merkityksen sijasta, mikä on ollut sopimuspuolten yhteinen tarkoitus ja mihin sopimuksella on pyritty.

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Kantajat, jotka ovat kuluttajia, tekivät vastaajana olevan pankin oikeudellisen edeltäjän kanssa 21.7.2008 allekirjoitetun 150 000 zlotyn määräisen asuntolainasopimuksen, joka on indeksoitu (arvostettu) Sveitsin frangiin (CHF), 360 kuukaudeksi. CHF:ään indeksoidun lainan määrä oli tarkoitus määrittää lainan määrän luovutuspäivänä pankissa voimassa olevan valuuttakurssitaulukon valuutan ostokurssin mukaisesti. Lainan korko oli muuttuva LIBOR 3 kk -viitekorko kiinteällä 2,32 prosenttiyksikön marginaalilla. Lainaerät ilmoitettiin CHF:nä, ja niiden maksu suoritettiin PLN:n määräisenä lainan maksupäivänä pankissa voimassa olevan valuuttakurssitaulukon valuutan myyntikurssin mukaan.
- 2 Sopimuksen tekohetkellä kantaja MN suoritti pedagogisia opintoja ja kantaja DN taloustieteen opintoja, kun taas kantaja JN työskenteli kunnanvirastossa ja oli

käynyt maatalousoppilaitoksen. Kantaja ZN oli sopimuksen tekohetkellä autonkuljettaja, jolla oli perusasteen koulutus.

- 3 Lainasopimuksen allekirjoittamista edeltäneet luotonantoon liittyvät muodollisuudet, jotka hoidettiin puhelimitse, faksilla tai postitse, hoiti MN – ei taloustieteellistä koulutusta omannut DN – käyttäen lainaneuvojan, jota kantajat eivät koskaan tavanneet, palveluita. Kaikkia asiakirjoja ei toimitettu pankkiin, vaan ne lähetettiin lainaneuvojalle. Koska MN:llä ja DN:llä ei ollut riittävää luottokelpoisuutta, lainaneuvoja ehdotti MN:n vanhempien eli JN:n ja ZN:n ottamista mukaan sopimukseen. Lainaneuvoja nimesi vain yhden pankin (vastaajan oikeudellinen edeltäjä), joka oli valmis myöntämään heille 150 000 zlotyn suuruisen lainan ja ainoastaan indeksoituna ulkomaan valuuttaan. Kantajien tavoitteena oli saada laina parhailla mahdollisilla ehdoilla. Kantajat eivät itse olleet yhteydessä pankin työntekijöihin.
- 4 Sopimuksen allekirjoitti MN omasta puolestaan sekä DN:n, JN:n ja ZN:n puolesta notaarin vahvistaman valtakirjan nojalla. MN ei lukenut asiakirjoja pankissa ennen niiden allekirjoittamista. Pankin työntekijän kehotuksesta hän tarkisti sopimuksesta lainanottajien henkilötiedot sekä rahoitettavan kiinteistön tiedot. Hän on kertonut, ettei ollut saanut sopimusluonnosta aiemmin eikä kukaan ollut kertonut tällaisesta mahdollisuudesta. Hänen mielestään asiakirjojen laajuuden vuoksi ei ollut aikaa lukea niitä kaikkia. Sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen MN ja DN olivat yrittäneet lukea sopimusta, mutta eivät olleet sitä valitettavasti ymmärtäneet, kun taas JN ja ZN eivät olleet valtakirjan allekirjoittamisen jälkeen enää missään tekemisissä sopimuksen kanssa.
- 5 MN ei ollut kiinnostunut lainasopimusten valuuttamekanismista eikä tiennyt, mistä valuuttakurssien muuttuminen johtuu. Hän oli päätenyt tällaiseen sopimukseen, koska se oli tuolloin suosittu lainamuoto ja sillä oli hyvä maine lainanottajien keskuudessa. Hän kiinnostui valuuttakurssien muuttumisesta vasta, kun lainaerän määrä kasvoi huomattavasti. Kantajat tekivät vastaajapankin edeltäjän kanssa lainasopimukseen liitteen, jonka seurauksena he ovat joulukuusta 2012 lähtien maksaneet lainaa takaisin Sveitsin frangeissa.
- 6 MN ja DN toimittivat vastaajapankille 20.9.2018 maksua koskevan vaatimuksen ja vaatimuksen sopimuksen asianmukaisesta täyttämisestä sekä reklamaation. He toimittivat 26.9.2018 kuittausvaatimuksen.
- 7 Kanteessa kantajat vaativat sopimuksen julistamista pätemättömäksi lainasopimuksen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi.
- 8 Vastaaja puolestaan vaatii kanteen hylkäämistä kokonaisuudessaan sekä oikeudenkäyntikulujensa korvaamista.

Pääasian asianosaisten keskeiset lausumat

- 9 Kantajien vaatimus sopimuksen julistamisesta pätemättömäksi perustuu siihen, ettei lainan lakisääteistä rakennetta voida sopimusvapauden perusteella muuttaa. Kantajien mukaan asuntolainasopimuksen ehdot antavat pankille vapauden määrittää valuuttakurssi (CHF) ja siten kantajien velan määrä. Näin ollen pankki määrittää yksipuolisesti ulkomaan valuutassa ilmoitetun lainan saldon, joka on perusteena koron ja lainaerien määrän laskemiselle. Heidän väitteensä mukaan pankkilainan arvostustapa ei ole hyväksyttävä eikä sen muotoilu sopimuksessa ole tavallisen arvostustavan mukainen.
- 10 Seuraavaksi kantajat väittävät, että lainan määrää ei ole määritetty ja valuuttaperiaatetta on rikottu, jos lainan katsotaan olevan valuuttalaina (ulkomaan valuutassa), ja että pankin menettely on ollut harhaanjohtavaa ja siksi sopimatonta.
- 11 Kantajat katsovat, että sopimusta ei ole mahdollista täyttää, koska muuntolausekkeet ovat kohtuuttomia, mikä johtuu vakiosopimuksen epäselvyydestä ja siitä, ettei arvostusehdoista ole annettu täysimääräisesti tietoa selkeästi.
- 12 Lisäksi arvostusehtojen kohtuuton luonne ilmenee siten, ettei kuluttajalla ole oikeutta vetäytyä sopimuksesta käyttöönotettavan, hänen suoritustensa määrää lisäävän sopimusmekanismin johdosta.
- 13 Lopuksi kantajien mukaan kohtuuton luonne seuraa myös objektiivisuuden puutteesta CHF-kurssien määrittämisessä sopimukseen perustuvia maksuja laskettaessa. Indeksoinnin säilyttäminen muuntolausekkeen tultua julistetuksi pätemättömäksi aiheuttaisi kielletyn ”tehokkuuden säilyttävän poisjättämisen” mukaisen tilanteen.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöjen perusteista

- 14 Kansallinen tuomioistuin ei ole samaa mieltä väitteistä, joiden mukaan indeksisidonnaista luottoa koskeva sopimus olisi pätemätön muiden yleisten periaatteiden kuin kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella. Tutkiessaan sopimusehtojen kohtuuttonta luonnetta se on noudattanut unionin tuomioistuimen edellä mainituissa tuomioissa antamia suuntaviivoja. Jos sopimusehdot todetaan kohtuuttomiksi, tuomioistuin ei sulje pois sopimuksen julistamista pätemättömäksi seurauksena sen täyttämisen mahdottomuudesta.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa aluksi kuluttajien oikeuksien suojan parantamista seurauksena neuvoston direktiivin 93/13 antamisesta ja sen täytäntöönpanosta jäsenvaltioissa, mistä esimerkkinä ovat Puolan lainsäädännössä KC:n 385¹ ja 385² §.

- 16 Kansallinen tuomioistuimien kiinnittää huomiota myös unionin tuomioistuimen runsaaseen oikeuskäytäntöön, joka koskee lainasopimuksia, mukaan lukien lainat, jotka on indeksoitu, denominoitu tai arvostettu ulkomaan valuuttaan, ja mainitsee erityisesti seuraavat tuomiot: tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito SA v. Joaquín Calderón Camino (C-618/10, EU:C:2012:349); tuomio 15.3.2012, Jan Pereničova ja Vladislav Perenič v. SOS financ spol., r.o. (C-453/10, EU:C:2012:144); tuomio 14.3.2013, Mohammed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona ja Manres (Catalunyacaixa) (C-415/11, EU:C:2013:164); tuomio 26.2.2015, Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei v. S.C. Volksbank România SA (C-143/13, EU:C:2015:127); tuomio 30.4.2014, Árpád Kásler v. OTP Jelzálogbank Zrt (C-26/13, EU:C:2014:282); tuomio 21.1.2015, Unicaja Banco, SA v. Hidalgo Rueda et ai. ja Caixabank SA v. Manuel María Rueda Ledesma ym. (C-482/13, EU:C:2015:21); tuomio 3.12.2015, Banif Plus Bank Zrt. v. Marton Lantos ja Mártonné Lantos (C-312/14, EU:C:2015:794); tuomio 21.12.2016, Francisco Gutiérrez Naranjo v. Cajasur Banco SAU, Ana María Palacios Martínez v. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), Banco Popular Español, SA v. Emil Irlés López, Teresa Torres Andreu (yhdistetyt C-154/15 ja C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980); tuomio 20.9.2017, Ruxandra Paula Andriciuc ym. v. Banca Românească SA (C-186/16, EU:C:2017:703); tuomio 31.5.2018, Zsolt Sziber v. ERSTE Bank Hungary Zrt (C-483/16, EU:C:2018:367); tuomio 20.9.2018, OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. v. Teréz Ilyés, Emil Kiss (C-51/17, EU:C:2018:750); tuomio 14.3.2019, Zsuzsanna Dunai v. ERSTE Bank Hungary Zrt. (C-118/17, EU:C:2019:207); tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria SA v. Albert García Salamanca Santos ja Bankia SA v. Alfonso Antonio Lau Mendoza, VY Rodríguez Ramírez (C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250) sekä puolalaisen ennakkoratkaisupyynnön perusteella 3.10.2019 annettu tuomio Kamil Dziubak, Justyna Dziubak v. Raiffeisen Bank International AG (C-260/18, EU:C:2019:819).
- 17 Edellä mainitun unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön osalta kansallinen tuomioistuin kiinnittää erityistä huomiota 30.4.2014 annettuun tuomioon Árpád Kásler ja Hajnalka Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt (C-26/13, EU:C:2014:282) ja viittaa sen perusteluiden seuraavaan kohtaan:

74 kohta ”– – ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on määriteltävä, voisiko tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja kaikkien olennaisten seikkojen, kuten velkojan luottosopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä antamien ilmoitusten ja tietojen, perusteella paitsi olla tietoinen arvopaperimarkkinoilla tavallisesti havaitusta ulkomaan valuutan osto- ja myyntikurssin välisestä erosta myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia, joita hänelle aiheutuu siitä, että hänen maksettavakseen tulevat lopulliset lyhennyserät lasketaan käyttäen myyntikurssia, ja näin ollen arvioida lainansa todellista hintaa”.

- 18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa myös unionin tuomioistuimen 3.9.2015 antamaan tuomioon *Horățiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA* (C-110/14, EU:C:2015:538) ja siteeraa sen perusteluiden seuraavia kohtia:

16 kohta ”Näiden määritelmien mukaan ’kuluttajalla’ tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä, joka mainitun direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa. ’Elinkeinonharjoittajalla’ tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka direktiivin 93/13 kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa.”

21 kohta ”Direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettu kuluttajan käsite on – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 28–33 kohdassa korostanut – objektiivinen, eikä se riipu siitä konkreettisesta asiantuntemuksesta, joka asianomaisella henkilöllä voi olla, tai niistä tiedoista, jotka kyseisellä henkilöllä on todellisuudessa.”

- 19 Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa julkisasiamies Cruz Villalónin 23.4.2015 esittämään ratkaisuehdotukseen *Horățiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA* (C-110/14, EU:C:2015:271) ja siteeraa erityisesti sen seuraavia kohtia:

20 kohta ”Kyseisestä säännöksestä ilmenee sekä kuluttajan että elinkeinonharjoittajan määritelmän kannalta sen alan merkitys, jolla henkilö harjoittaa toimintaa. Direktiivin 2 artiklan b alakohdan mukaan kuluttajalla tarkoitetaan ’jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa’. Erotuksena tästä 2 artiklan c alakohdan mukaan elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan ’jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa – ammatti- tai liiketoimintaa’.”

26 kohta ”Direktiivin 93/13 sanamuodon ja sekä tämän säädöksen että direktiivin 85/577 tulkintaa koskevan oikeuskäytännön perusteella on puollettava samalla objektiivista ja toiminnallista kuluttajan käsitettä: kyse ei näin ollen ole tietyn henkilön osalta olemukseltaan yhdestä muuttumattomasta luokasta vaan päinvastoin asemasta, jota on arvioitava sen perusteella, missä ominaisuudessa henkilö tekee tietyn oikeustoimen yhtenä niistä monista oikeustoimista, joita tämän päivittäisessä elämässä voi tulla vastaan. Kuten julkisasiamies Mischo totesi asiassa *Di Pinto* [alkup. s. 15] viitatessaan kuluttajan käsitteeseen direktiivin 85/577 2 artiklan soveltamisalalla, tässä säännöksessä tarkoitettuja henkilöitä ’ei määritellä abstraktisti vaan sen mukaan, mitä he konkreettisesti tekevät’, minkä vuoksi yksi ja sama henkilö voi eri tilanteissa olla välillä kuluttaja ja välillä elinkeinonharjoittaja.”

27 kohta ”Tämä käsitys kuluttajasta tietyn oikeustoimen tekijänä, jolloin yhdistyvät tilanteesta riippuen samalla sekä objektiiviset että toiminnalliset piirteet, on vahvistettu myös Brysselin yleissopimuksen soveltamisalalla, jolla

unionin tuomioistuimien on niin ikään tulkinnut kuluttajan käsitettä, vaikkakin – kuten totean jäljempänä – direktiiviä 93/13 tulkittaessa on suhtauduttava varauksella analogiaan näiden kahden instrumentin eri tavoitteiden vuoksi. Tuomioissa Benincasa todettiin, että henkilön määrittelemiseksi kuluttajaksi ”on otettava huomioon tämän henkilön asema määrättyssä sopimussuhteessa sopimuksen luonteen ja tavoitteen yhteydessä eikä tämän henkilön subjektiivista tilannetta. – – Henkilöä voidaan pitää tiettyjen toimien yhteydessä kuluttajana ja toisten toimien yhteydessä taloudellisena toimijana.”

28 kohta ”Kyse on viime kädessä objektiivisesta ja toiminnallisesta käsitteestä, jonka soveltaminen riippuu yhden ainoan kriteerin täyttymisestä: oikeustoimen rajautumisesta erityisesti ammatti- tai liiketoiminnan harjoittamisen ulkopuolelle. Kuten Romanian hallitus on tuonut esille, direktiivissä ei vahvisteta minkäänlaista lisäedellytystä kuluttajan aseman määrittämiseksi. Kyse on lisäksi käsitteestä, joka määritellään tilannekohtaisesti, toisin sanoen konkreettisen oikeustoimen yhteydessä. Näin ollen yhdeltäkään henkilöltä ei voida viedä mahdollisuutta olla kuluttajan asemassa sellaisen sopimuksen osalta, jota tehdessään hän ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa, yleisten tietojensa tai ammatinsa vuoksi, vaan perusteena on pidettävä yksinomaan hänen asemaansa konkreettisesti oikeustoimessa.”

29 kohta ”Tätä johtopäätöstä ei voida kumota Volksbankin väitteillä, jotka perustuvat direktiivin 93/13 tarkoitukseen ja joissa viitataan erityisesti direktiivin johdanto-osan eri perustelukappaleisiin. Direktiivin systemaattisen tarkastelun perusteella on selvää, että direktiivin antamisen perusteena ovat käsitteet haavoittuvasta ja heikommasta osapuolesta sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, sillä siinä lähdetään tilanteesta, jossa kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan jo laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön. Nämä unionin koko kuluttajansuojalainsäädännön taustalla yleisesti olevat ajatukset haavoittuvasta ja heikommasta asemasta eivät kuitenkaan ole konkretisoituneet siten, että ne olisi kirjattu lainsäädäntöön [alkup. s. 16] kuluttajan käsitteelle lainsäädännössä annetun määritelmän välttämättöminä edellytyksinä. Kuluttajan määritelmässä tai missään muussakaan direktiivin säännöksessä ei aseteta kuluttajana pitämisen edellytykseksi konkreettista tilannetta, jossa tällä ei olisi tietoa tai tällä olisi väärää tietoa taikka tämä olisi tosiasiallisesti heikommassa asemassa.”

30 kohta ”Mahdollisuus arvioida kussakin konkreettisesti yksittäistapauksessa kuluttajan asemaa kokemukseen, opintoihin, ammattiin tai jopa kuluttajan älykkyyteen liittyvien seikkojen perusteella olisi vastoin direktiivin tehokasta vaikutusta. Erityisesti asianajajat (tai oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneet henkilöt samoin kuin muut elinkeinonharjoittajat) jäisivät ilman suojaa useilla yksityiselämänsä alueilla. Kuten Romanian hallitus tuo esille, myös silloin kun kyseessä olevan henkilön tietojen voidaan katsoa vastaavan luotonantajan tietoja, tämä ei vaikuta siihen, että kyseisen henkilön neuvotteluasema on sama kuin kenen tahansa luonnollisen henkilön neuvotteluasema elinkeinonharjoittajaan nähden.”

31 kohta ”Unionin tuomioistuin katsoi tosin tuomiossa Šiba, että ’asianajajilla on – – korkeatasoista ammatillista tietämystä, jota kuluttajilla ei välttämättä ole’. Näissä perusteluissa viitataan kuitenkin tilanteeseen, jossa kyseessä oleva asianajaja ’tarjoaa – – ammatti- tai liiketoiminnassaan vastiketta vastaan oikeudellista palvelua yksityishenkilönä toimivalle luonnolliselle henkilölle’ ja on siten direktiivin 93/13 2 artiklan c alakohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja.”

32 kohta ”Volksbankin ehdottoman kaltainen tulkinta johtaisi siihen, että kuluttajan asema evättäisiin kaikilta sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat sopimuksentekohetkellä turvautuneet oikeudelliseen tai muunlaiseen ammatilliseen apuun.”

33 kohta ”Unionin tuomioistuin on todennut useilla muilla kuin aloilla kuin direktiivin 93/13 soveltamisalalla, ettei kyseessä olevan henkilön tiedoilla tai konkreettisella tilanteella ole vaikutusta, kun objektiivista edellytystä siitä, että toiminta ei kuulu kyseisen henkilön ammatti- tai liiketoimintaan, ei ole täytetty. Näin on todettu tarkasteltaessa direktiiviä 85/577, jonka osalta tuomiossa Di Pinto katsotaan, että kun henkilö harjoittaa ammatti- tai liiketoimintaa, tosiasiallinen tietämättömyys konkreettisessa yksittäistapauksessa ei muuta sitä, että hän on elinkeinonharjoittaja.”

- 20 Kun otetaan huomioon tuomio Árpád Kásler ja Hajnalka Káslerné Rábai ja erityisesti sen 74 kohta, tuomioistuin epäilee, voiko kuluttaja (kuluttajat) käsiteltävän asian olosuhteissa, joissa vain yksi kuluttajista (MN) on allekirjoittanut lainasopimuksen sitä lukematta, saada direktiivin 93/13 mukaista suojaa.
- 21 Koska osa kuluttajista ei koskaan tee tällaisia sopimuksia tai he tekevät niitä harvoin, voisi olettaa, että tehdessään sopimuksen kuluttajan tulisi osoittaa keskimääräistä enemmän kiinnostusta sopimusehtoihin ja olla keskimääräistä varovaisempi toimissaan. Ennakkoratkaisupyyntöä esittäneen tuomioistuimen arvion mukaan kuluttajaa, joka ei ole lukenut käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaista sopimusta ennen sen allekirjoittamista, tai kuluttajaa, joka on lukenut sen ymmärtämättä sitä ja tästä huolimatta pyrkimättä ymmärtämään sitä, ei voida pitää tavanomaisesti valistuneena ja kohtuullisen tarkkaavaisena ja huolellisena keskivertokuluttajana. Edellä esitetyn johdosta tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, voidaanko pääasiassa kyseessä olevien kaltaisille kuluttajille myöntää kuluttajansuojaa tai voidaanko tällaisen kuluttajan tekemän sopimuksen ehtoja pitää kohtuuttomina sopimusehtoina.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ottanut huomioon, että toisaalta niin direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa kuin KC:n 22¹ §:ssäkin ei niiden sanamuodon mukaan aseteta kuluttajan määritelmälle mitään vaatimuksia ja niissä todetaan ainoastaan kuluttajan olevan luonnollinen henkilö, joka tekee liiketoimintaan liittymättömän sopimuksen. Samoin todetaan unionin tuomioistuimen 3.9.2015 antaman tuomion Horațiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA (C-110/14, EU:C:2015:538) 21 kohdassa, jossa todetaan

kuluttajan käsitteen olevan objektiivinen ja riippumaton kyseisen henkilön mahdollisista konkreettisista kyvyistä tai hänellä tosiasiallisesti olleista tiedoista. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota julkisasiamies Cruz Villalónin näkemyksiin hänen 23.4.2015 esittämänsä ratkaisuehdotuksen *Horățiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA* (C-110/14, EU:C:2015:271) 74 kohdassa. Toisaalta niin kansallinen kuin unionin tuomioistuimenkin oikeuskäytäntö viittaa siihen, ettei vertailun kohteena kuitenkaan ole jokainen kuluttaja, vaan valistunut, kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja. Tämä ilmaistaan nimenomaisesti tuomion 30.4.2014, *Árpád Kásler ja Hajnalka Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt* (C-26/13, EU:C:2014:282) 74 kohdassa.

- 23 On syytä panna merkille, että myöhemmässä sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2005/29/EY todetaan nimenomaisesti jo johdanto-osan 18 perustelukappaleessa, että vertailun kohde tulisi olla valistunut, kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja ottaen huomioon sosiaaliset, kulttuuriset ja kielelliset tekijät (huomioiden erityispiirteet, joiden vuoksi kuluttajat ovat erityisen alttiita sopimattomille kaupallisille menettelyille).
- 24 Tähän liittyen on syytä lisätä, että direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan (englannin- ja saksankielisessä versiossa) mukaan sopimusehtojen kohtuutonta luonnetta tutkittaessa on otettava huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palveluiden laatu sekä kaikki sopimuksen tekemiseen liittyneet olosuhteet. Samoin sekä KC:n 65 §:n 1 momentissa että 385² §:ssä veloitetaan ottamaan huomioon sopimuksen tekemiseen liittyneet olosuhteet.
- 25 Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen mielestä ei voida sivuuttaa sellaisia olosuhteita kuin sopimuksen kohteen luonne, asuntolainasopimuksen arvo ja kesto (150 000 zlotya, 30 vuotta) ja ulkomaan valuuttaan indeksoidun lainan määrä. Merkityksellisiä ovat myös sopimuksen tekemiseen liittyneet olosuhteet, erityisesti se, että kuluttajat allekirjoittivat sopimuksen lukematta sitä tai ymmärtämättä sopimusta ja siitä huolimatta pyrkimättä ymmärtämään sitä.
- 26 Näissä olosuhteissa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee, voidaanko kuluttajansuojaa myöntää jokaiselle kuluttajalle vai ainoastaan tavanomaisesti valistuneelle, kohtuullisen tarkkaavaiselle ja huolelliselle keskivertokuluttajalle. Toisin sanoen, voiko tuomioistuin pitää kohtuuttomina sopimusehtoina sellaisen kuluttajan tekemän sopimuksen ehtoja, jota ei voida pitää tavanomaisesti valistuneena, kohtuullisen tarkkaavaisena ja huolellisena keskivertokuluttajana.
- 27 Yhtäältä vaikuttaa kohtuulliselta suojella kaikkia kuluttajia sopimukseen sisältyviltä kohtuuttomilta ehdoilta, myös sellaisia kuluttajia, jotka eivät käyttäydy

rationaalisesti (eivät lue sopimusta ennen allekirjoittamista tai eivät ymmärrä sopimusta eivätkä ryhdy toimenpiteisiin ymmärtääkseen sitä). Suojan myöntäminen jopa tällaisille kuluttajille ohjaisi yrittäjiä pidättäytymään sisällyttämästä sopimukseen kohtuuttomia ehtoja. Tämä puhuisi sen puolesta, että kuluttajansuojaa olisi myönnettävä jokaiselle kuluttajalle ilman poikkeuksia.

- 28 Toisaalta kuluttajansuojan myöntäminen kuluttajalle, joka ei lukenut sopimusta ennen sen allekirjoittamista tai ei ymmärtänyt sopimusta mutta joka teki sen siitä huolimatta pyrkimättä ymmärtämään sitä (erityisesti käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaista sopimusta), voi johtaa tilanteeseen, jossa kuluttaja voi usean vuoden kuluttua vedota kohtuuttomiin sopimusehtoihin, mikäli hän ei saa sopimuksesta odottamaansa hyötyä. Kuluttaja voisi tällöin päästä eroon riskistä (tässä tapauksessa valuuttakurssin muutokseen liittyvästä riskistä), jonka hän on vapaaehtoisesti ottanut sopimusta tehdessään. Tämä olisi oikeusvarmuuden, sopimusvakauden ja pacta sunt servanda -periaatteen vastaista. Direktiiviä 93/13 ei myöskään säädetty siinä tarkoituksessa, että sitä sovellettaisiin monimutkaisiin ja pitkäaikaisiin taloudellisiin velvoitteisiin, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mielestä tulisi myös ottaa huomioon esitettyihin ennakkoratkaisukysymyksiin vastattaessa.
- 29 Kansallinen tuomioistuin on tutkinut unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, mutta ei ole löytänyt suoraa vastausta ennakkoratkaisupyyntöön muotoiltuihin kysymyksiin; tuomioistuin ei löytänyt edes riittäviä ohjeita, joiden avulla ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voisi itsenäisesti ratkaista nämä kysymykset. Tämän vuoksi kansallinen tuomioistuin päätti esittää ennakkoratkaisukysymykset.
- 30 Ensimmäiseen kysymykseen vastaamisen yhteydessä kansallinen tuomioistuin kiinnittää huomiota kuluttajansuojan rajojen ongelmaan. On syytä tasapainottaa yhteen törmäviä kuluttajansuojan sekä oikeusvarmuuden, sopimusvakauden ja pacta sunt servanda -periaatteiden mukaisia arvoja. Jos unionin tuomioistuin päättyy siihen lopputulokseen, ettei kuluttajansuojaa tule myöntää jokaiselle kuluttajalle vaan ainoastaan tavanomaisesti valistuneelle, kohtuullisen tarkkaavaiselle ja huolelliselle keskivertokuluttajalle, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että sen arvion mukaan toiseen kysymykseen vastattaessa on katsottava, että kuluttajaa, joka ei ole lukenut käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaista ulkomaan valuuttaan indeksoitua kiinnelainaa koskevaa sopimusta ennen sen allekirjoittamista, tai kuluttajaa, joka on lukenut sopimuksen ymmärtämättä sitä ja pyrkimättä ymmärtämään sitä, ei voida pitää tavanomaisesti valistuneena, kohtuullisen tarkkaavaisena ja huolellisena keskivertokuluttajana. Näin ollen kysymykseen olisi vastattava, ettei oikeutta kuluttajansuojaan ole kuluttajalla, joka on allekirjoittanut käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaisen sopimuksen sitä lukematta, eikä tällaisen sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta voida siten tutkia.